

KUSZÁK ISTVÁN

RÁTH MÁTYÁS

AZ ELSŐ MAGYAR HÍRLAPÍRÓ

A Magyar Rádióban
1940. július 8-án e címen elhangzott,
kibővített előadás.

GYŐR, 1940

A HARANGSZÓ KIADÁSA

módon befolyásolhatták, idejében tudomást szerezzenek. A világ első napilapját Londonban alapították. Hazánkban II. Rákóczi Ferenc szabadságharca idejében „*Mercurius Veridicus ex Hungaria*” néven jelent meg az első latinnyelvű hírlap, melyet a bécsi udvar propagandájának ellensúlyozása céljából adtak ki. A legelső — szellemtörténeti jelentőséggel bíró — latinnyelvű újságunk a „*Nova Posoniensia*” volt, melyet *Bél Mátyás* pozsonyi evangélikus lelkész 1721-ben alapított. Ő volt — egyik legtekintélyesebb történetírónk szavai szerint — „talán a legelső haladó magyar”, aki elégedetlen hazájának majdnem minden belső viszonyával és azokat a haladottabb külföld mintájára akarja reformálni. Ugyancsak az ő nevéhez fűződik az „új Magyarország” vármegyéi és városai részletes történeti, földrajzi, gazdasági, társadalmi leírását tartalmazó mű is, mely bár — négy hatalmas kötetet kivéve — csak kéziratban maradt, ma is még példanélküli legnagyobb alkotása a földes nemzetleíró tudománynak. Az első németnyelvű hírlapunk: a *Pressburger Zeitung*, Windisch Károly Gottlieb szerkesztésében 1764-ben látott napvilágot. A magyarnyelvű újság mindezeknél jóval fiatalabb. Ez év január 1-én volt 160 esztendeje, hogy elindult hódító útjára. Ha az eddig megtett — hatalmas fejlődésről és felbecsülhetetlen értékekről tanúszkodó — útnak egészen a kezdetéig tekintünk vissza, nem tehetjük ezt az őszinte csodálkozás és mélységes megilletődés nélkül. A 160 esztendő távlatának homályába vesző út kezdeténél ugyanis nem látunk mást, csupán egyetlen, árva embert, aki a lelkében lángrakapott szikra világánál megindul a körülötte terpeszkedő, töretlen, ködös pusztaságon. És megy magányosan, szegényen. Nem tudja, legfeljebb óhajtvá sejti, hogy az általa tiport mesgye egykor ki fog szélesedni és bele fog torkollani abba a nagyszerű sugárútba, melyen nemzeti kultúránk ragyogó palotái sorakoznak egymás mellett. Mégis fáradhatatlanul tör előre. Viszi ifjúságát, lelkesedését, álmait,

eszményeit, abban a bús tudatban, hogy a titkon álmódott ragyogást elérnie nem, legfeljebb megközelítenie sikerül. Ő az úttörő, aki feláldozza magát, hogy az utána jövők tovább haladhassanak a megkezdett csapáson. Az utat, mit megtennie sikerült, kihullott verejték s fáradt, keserű sóhajok temetője jelzi. Mert:

„Mindennek kezdete
Lassú s eredete
Jár nehézség fontjával.”

Ráth Máttyás, a magyarnyelvű hírlapírás úttörője sóhajtott így, akinek alakját a következőkben idézni óhajtjuk. Legyen az ő életére és munkájára való emlékezésünk a vele szemben fennálló hálatartozás lerovásának is áldott ideje!

1749 április 13-án, Győrből — a három folyó városából — indult el élete útjára. Ráth János mézárosmesternek és Raits Zsuzsanna asszonynak volt első gyermeke. Szüleit később még hat gyermekkel áldotta meg a Gondviselés. Evangélikusnak született, de római katolikus templomban tartották keresztvíz alá, mert néhány héttel születése előtt Győrött a protestánsok szabad vallásgyakorlatát királyi rendelettel megszüntették. Középiskoláit Modorban, Pozsonyban és Sopronban végezte. Különösen nagy hatással volt rá a pozsonyi Líceumban Benczúr József kedves tanára, aki a magyar nyelv és irodalom szeretetét oltotta — az arra különben is fogékony — ifjú lelkébe. Tanulmányai befejeztével sokat utazott és tüzetesen tanulmányozta a magyar nép nyelvét és életviszonyait. Albumát, mellyel akkori szokás szerint felkereste a hazai pártfogókat, s amelybe számos érdekes és tanulságos bejegyzés került, a Nemzeti Múzeumban őrzik. Magyarországon tett körútja után Németországba ment, ahol közel öt esztendőt töltött. Leghuzamosabban Göttingában tartózkodott, ahol a

theológia mellett, különösen a régi klasszikus irodai» mat tanulmányozta. Göttingai éveiről így emlékezik, meg egy későbbi munkájában:

„Göttinga! óh dicső tudomány kormánya,
Melytől elválását, szívem *most is* bánja.”

1799 elején tért vissza s Pozsonyban telepedett le. Mélységes megdöbbenéssel tapasztalta itthon, hogy a magyar nyelv mennyire parlagon hever s hogy az újságokat is idegen nyelven írják és terjesztik szerte e hazában. Akkor fogant meg lelkében az áldott terv: egy magyarnyelvű hírlap kiadásának terve, mellyel — úgy hitte — hogy a nemzet szunnyadó lelkét felrázhatja majd és fogékonnyá teheti nyelvének művelésére. Tervét közölte *Patzko Ferenc Ágoston* könyvnyomtatóval, kinek már 1770 óta volt Pozsonyban nyomdája. Amikor a megegyezés létrejött közöttük, Ráth egy „*Előre való tudakozást*” szerkesztett, hogy tájékozódást szerezzen afelől: „*Ha vallyon találkoznának-e elegendő számmal Hazájokat és Nemzetöket igazán szerető Hazafiak, akik a magyar nyelven iratandó Hírekre, vagyis Hírmondó Levelekre szert tenni kívánnak.*” „*Nincsen már — mondja ebben — Európában egy ország Nemzet is, aki a maga Hazájában történő változások, a világnak viszontagságai, az el- más embereknek hasznos, vagy furtsa találmányaik, a Tudósoknak munkáik s több emlékezetes dolgok felől szolló híreket naponként, hetenként, vagy hónaponként az ő saját nyelvén nyomtatott írásokban — tanulság és multság kedvéért — ne olvasná. Csak a Magyar Nemzet volt még eddig, sok egyéb fogyatkozásai mellett ezen igen hasznos szerzeménynek hijával. Mely hijánosság valamint igen becstelen, úgy következeiseivel is mondhatatlan kárára és szégyenére válik az Hazának.*” — „*Arról felelek — mondja a továbbiakban — hogy akármely külföldi újságnál is ezek a Hírmondó Levelek alábbvalók nem fognának lenni.*”

Felleges Tiszáért és Apostoli Király
különös
A Magyar
1780.

Afshonyunknak
engedelmével.
Hírmondó.
ezztendőhenn.



Bóldog Afshony Havának első napján,
Szombatonn költ.

ELSŐ LEVELE.

Szokások a híróknak, hogy új ezttendőkor holmi közönségekkel kezdjék-el leveleket. Ezt a szokást a Magyar hírmondó talám nem fogja mindenkor követni: mivel a felettebb való hálaközlést nem kedvelli a mostani világ. — De tsak ugyan most leg-először, úgy tesszük, az illendőség-is meg-kívánja, hogy érdemlett tisztelet-tétellel köszönjön-bé Felleges, Méltóságos, Tiszteletes, Tekéntetes, Nemzetes, Vitéz és Érdemes Jóakaróinál.

Bérsbe emelkedvén, leg-először urálja KIRÁLYJÁT:
Térő s fő hajva egész Izivvel hálálja kegyelmét;
Mert, ha mi hársnot hajt, csak néki köszönheti létét
Országlásának másé hűs ezttendője kétszer
Múlt: de ezttendője ezert ezer jó-téte te hozzá,
Édes Hazám! ki ne kívánna, hogy még leg-alább-is
Negyvenézer légyen, míg él, ussita időnek!
JOSEFET a TSÁSZÁRT s hársit fenn tartsa szeretse!
Menj Olasz országban tova, s tégy idvexleter ott-is:
Áldja Florentza, hazánk másod rendbéli keményit

A

THE-

Később még egy hosszabb tudósítást küldött szét, mely a lap programjául szolgált. *„Ami a Magyar-ságot illeti, amellyel a Hirmondó élni fog — mondja ebben többek között — az az Alföldi, Tisza-melleyéki, de a Duna mellyékivel és Erdélyivel elegyedett leszen. Maga magán mindegyik igen szűk és azoknak a sok-féle dolgoknak megvittatására, melyek itt előfordulnak, nem elégséges.”*

A lap engedélyezéséért a királynőhöz folyamodott. A folyamodványt nem Ráth, hanem a kiadó gyanánt szereplő nyomdatulajdonos, Platzkó Ágoston írta alá, aki mellesleg megjegyezve magyarul nem is tudott. Mielőtt a kérvényt a pozsonyi Helytartótanács felterjesztette volna, elküldöttek azt Landerer Mihálynak, a Pressburger Zeitung tulajdonosának véleményadás és hozzájárulás végett. Ő volt ugyanis a Landerer nyomdászcsaládnak — melynek előjoga volt a hirlapkiadásra — az akkori feje, s ezért kellett az ő hozzájárulását biztosítani. Nagy dicsőségére ennek a németeredetű, de magyarrá lett nyomdásznak, hogy nem gördített akadályokat a lapkiadás elé — noha az neki komoly konkurenciát jelenthetett — *sőt* elismerésre méltó megértéssel és önzetlenséggel úgy nyilatkozott, hogy a kérés ellen nem vethet fel semmit s a nemzet érdekében is kívánatos, hogy Ráth, illetőleg Platzkó magyar nyelven adjon ki újságot.

A királynő engedélye meg is érkezett s így következett Ráth számára is az a boldog nap, melyen megjelenhetett a MAGYAR HÍRMONDÓ első száma. 1780 január elsején vitték először a kicsiny, nyolcadretű újságlapok — mint tarka pillangószárnyak — a magyar szó drága hímporát „Per Regna, per Urbes.” A Magyar Hirmondó címlapját izléses metszet díszítette, mely Földgolyón repülő Merkúrt ábrázolt. A Földgolyó fölött, középen szalag futott s ezen volt a felirat: „Per Regna, per Urbes” (Országokon városokon keresztül). Alatta Magyarország címere, jobbra-balra könyv-, levél- és iratcsomók. A rajzot a következő nyomtatott szöveg övezte: „Felséges Tsá-

szárné és Apostoli Király Asszonyunknak különös engedelmével, a MAGYAR HÍRMONDÓ 1780. esztendőben, Boldog Asszony havának első napján, Szombaton költ EISŐ LEVELE.” Az első cikk verses beköszöntő, melyben Mária Terézia uralkodását dicsőíti. Azután „*A Haza Elöljáróinak*” a Hírmondó sok jót és vig híreket óhajt; majd sok Váltókat, azaz előfizetőket és a Váltóknak minden jót- és tetszeni kíván. Ezután következett „*A Világnak mostani állapotja*” rovat, mely alatt a hazai és külföldi hírek sorakoztak. A „*Tisztváltások*” rovatban a legfőbb kinevezésekről számolt be a szerkesztő. „Tudománybeli dolgok” cím alatt pedig szólt a budai egyetemi választásokról és a megjelent német grammatikáról. Ez után egy adoma következett ezzel a címmel: „*Tsak egy furtsa, de való történetnek van még itt helye.*” Végül „*Mentség*” círről az egyes lapszámok esetleges kimaradásáért elnézést kér s azok reklamációjára figyelmezteti az előfizetőket. A szövegrészt az a kis epigramm zárja le, melyet az imént már idéztünk:

„Mindennek kezdete
Lassú s eredete
Jár nehézség fontjával.”

A széles vonal alá Patzko Ágoston könyvnyomtató neve került. — Megindult tehát a Magyar Hírmondó s mondhatni, hogy a viszonyokhoz képest, elég kedvező feltételek mellett. Előfizetőinek száma meghaladja a 300-at. Ezek közül 123 földbirtokos nemes, 45 római katolikus pap, 38 mágnás, 24 királyi tisztviselő, 18 protestáns pap, 18 ügyvéd, 18 gazdatiszt, 12 katonatiszt. A legtöbb példány természetesen Pozsonyban fogyott el. Pestre 11, Bécsbe 12 példány járt; Győrbe, Szebenbe, Kolozsvárra pedig 8—8. De eljut a kis lap messze Magyarország határain túlra is. Franciaországba 5, Spanyolországba 3 példányt visz a posta. Megvolt az újság, de ezzel rengeteg gond szakadt az első magyar újságíró és szerkesztő nyakába. Jóformán elejétől végig maga „írja” a la-

pot. Egyrészt a külföldi tudósításokat kell átvenni a többi lapból, azonkívül a beküldött leveleket és néha terjedős cikkeket kell átírnia. A lap szerkesztésén kívül az ő munkája a korrekció, sőt a lap szétküldése is. És mindezért a sok munkáért még a neve sem áll büszkén a lap ormán, hanem csak nevének kezdőbetűje szerénykedik az utolsó oldal legalján. A lap terjedelme meglehetősen korlátolt. Négy nyolcadrétű lap az egész újság. Ezen a kis területen igen változatos tartalmat nyújtott Ráth Mátyás. A későbbi számok rovatai ezek voltak: „*Külömbféle történetek.*” „*Elegyes hiteles hírek.*” (Mint a rovat címe is mutatja, ebben az igaz és hiteles hírek kaptak helyet.) „*Bizonytalan dolgok.*” (Manapság ezeket hírlapi kacsáknak nevezhetnők.) „*Hihetetlen dolgok.*” „*A tengeren történt, vagy történhetett dolgok.*” „*A hadakozásnak folyamatja.*” Eseménytelen időkben, vagy mikor a „jóakaró” tudósítások nem érkeztek meg, kénytelen volt a külföldi lapok cikkeit átvenni a buzgó szerkesztő. Ezeket „*Külföldi történetek*”, vagy ilyen cím alatt közli: „*Külföldi holmi, mivel jobb nincs.*” Igénytelen jelentések voltak ezek a világ minden részéből olyan dolgokról, melyekről különben az idegen nyelvet nem értő magyar közönség nem értesülhetett volna. Meg volt azonban ezeknek is a jelentősége. Szekfü Gyula éppen ezekre célozva mondja,*) hogy Ráth lapja nyitott ablak volt, melyen keresztül Nyugatnak változatos és már haladottabb életét szemlélhette a magyar. És ha a szerkesztő óvakodott is olvasóiban elégedetlenséget kelteni, már a pusztá tények közlése is kellett, hogy az itthoni mozdulatlan, barokkrendi világban nyugtalanítólag hasson. Az úrbériség bonyodalmai még le sem csillapodtak, mikor Ráth ezt a hírt közölte a Hírmondó egyik számában: „*Nincs Britanniában jobbágyság. A parasztok, akik a nemesek jószágaiban laknak mindenképpen szabad emberek, csak bizonyos árendát tartoznak esz-*

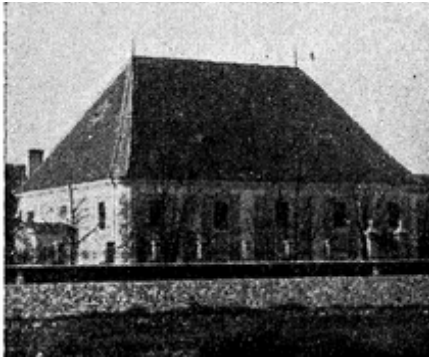
*) L. Hóman—Szekfü: Magyar Történet, V. k. 22. o.

tendőnkint fizetni.” Ma már nem tudhatjuk, volt-e valami szándéka azzal, hogy ezt a „hírt” belevetette a magyar közönség tudatába, csak az bizonyos, hogy ilyen és hasonló ismeretek birtokában az olvasók összehasonlításokat tehettek a hazai és külföldi viszonyok között. Gyakran szól Ráth a hazai elmaradt gazdasági viszonyokról. Vitát rendez a marha istállózásáról, mely — mint tudjuk — az akkori magyar mezőgazdaságnak alapvető, de csak kevesektől méltányolt kérdése volt. Hivatkozik a haladottabb mezőgazdaságú német vidékek gazdáira s közli egy brassói és egy szepesi levelező nyilatkozatát, melyben azok lelkesen lándzsát törnek az istállózás, a „jászlóntartás” mellett és ajánlják a lóheretermesztést, hogy azal etessék az istállózott marhát.

„*Bár többen hasonlóan cselekednének — fohász kodik a szerkesztő — hogy példájukkal a szegényköznépet okosabb gazdálkodásra serkentsék.*” Általában jellegzetes oktatómodor tükröződik Ráthnak ezekben az írásaiban. Egy levelezője arról panaszkodott, hogy Gyomron két tehén megdöglött és a húsát maguk a falusiak ették meg, ahelyett, hogy a kutyáknak adták volna. Ráth bölcsen megmagyarázza ezzel kapcsolatban, hogy mit kíván az észszerűség és az «urópai kultúra: „*A jól elrendelt helységeken a kutyáknak sem adják a dögöt az útszélen, vagy a mezőn mindenenk szemelättára, hanem mélyen elássák, hogy a levegőég meg ne bűzhődjék tőle.*” De nem szűkölködik a Hírmondó a nagyközönséget érdeklő különleges híradásokban sem. Beszámolót ad például a pozsonyi mágnásvilág szórakozásairól. Elmondja Erdődy grófnénak török-muzsikás szánkázását, Batthyány kardinálisnak dobos, kürtös, póznás-lovagos, huszonkét szánt magában foglaló menetét. És így tovább. Sok-sok apróságot.

Ezzel a lappal kapcsolatban valóban elmondhatjuk, hogy az igénytelen külső, igénytelen belső tartalmat is takart. *De — ma már tudjuk, hogy — nem a külső, és nem is a tartalom volt itt a fontos, hanem a cél*

és szándék, mely a megindító lelkét tüzelte. A Hírmondó missziói feladatra hivatott el. A missziók értékét pedig nem a külső pompa s nem az elért nagy eredmények, hanem a szándékok tisztasága és a szíveket hajtó erő adja meg. Ráth lapja első volt, úttörő volt és egy olyan csodálatos kincsesbánya tárnaajtaját nyitotta fel, mely mögött örök fejlődésben lévő s éppen ezért kimeríthetetlen értékek rejtőznek. Kimeríthetetlenek, mert a magyar szó megszeretése, a magyar gondolat hirdetése, az együvé tartozás



A győri evangélikus templom.

érzésének mélyítése, a közélet formálása, a köztudat finomabb célok meglátására nevelése olyan feladat, mely ma sem szűnt meg s így az tőlünk is s az utánunk következőktől is szüntelen munkáló kezeket kíván. Ráth Mátyás, aki a magyar betű ólomkatonáinak seregét először állította ennek a feladatnak szolgálatába, örökre beírta nevét a magyar kultúra történetébe.

Ő ugyan csak három évig volt szerkesztője az első magyar újságnak. 1783-ban az újra feléledt győri evangélikus gyülekezet hívta meg lelkipásztorának. A meghívást el is fogadta s másnak adta át a szer-

kesztői tollat. 1783 április 21-én szentelte fel győri lelkészé *Perlaky Gábor* püspök *Felpécen*. Örömnapja volt ez a nap nemcsak Ráthnak, hanem a győri evangélikusoknak is, mert hiszen 34 év és hét hónap után Ráth ajkán keresztül hallhatták először Istennek hozzájuk intézett üzenetét. 1793 május 4-én hirdette Ráth Győrött először az Igét, a mai Kossuth Lajos-utca 29. számú ház udvarán épített ideiglenes fatemplomban *A mai, 155 éves, torony nélküli győri evangélikus templomban is Ráth tartotta az első magyarnyelvű istentiszteletet, 1785 november 25-én.*

A Magyar Hírmondót utána még öt esztendeig Aistáli Mátyus Péter, Barcafalvi Szabó Dávid, Révai Miklós és Szacs vay Sándor szerkesztették. A közönség érdeklődése azonban idővel megfogyatkozott. Sokan visszatértek megszokott latin-, vagy németnyelvű hírlapjaikhoz. Mert — mitagadás — a Hírmondó érdekesség és jólétesültség szempontjából — a szerkesztők minden jószándékú törekvése ellenére is — bizony alatta maradt idegennyelvű versenytársainak. Sokat kellett küzdenie a szerkesztőknek a cenzúrával is. Nem adhattak többet, mint amennyit a bécsi lapoknak megengedtek s mivel pedig a Hírmondó híreivel elkésett, nem állta ki azokkal a versenyt. E hiányát azután az olvasók előtt — szomorú, de így van — még az a körülmény sem tudta kiegyensúlyozni, hogy ez, az édes magyar nyelven szólt hozzájuk. Elfogytak az előfizetők, meg kellett szünnie a lapnak is. *1788 október 8-án jelent meg az utolsó szám*, amikor végleg lezárult az első magyar újság életének története. De az út, melyet Ráth kezdett kitaposni, nem gyepesedhetett be többé. A Hírmondó helyébe jöttek más lapok, más névvel, más szerkesztőkkel. Tizenkét év múlva már nyolc, — harminckét év múlva huszonkilenc —, száz évvel később pedig már 570 magyarnyelvű lapja volt nemzetünknek. A világháború első évében 2.205 —, s ma — a még csonka hazában is — 4.012-re rúg a megjelenő lapok száma. Az evangélikus egyháznak 15 újságja

van. Méltán elgondolkodásra indíthat az a tény, hogy ezek közül 8, tehát több mint a fele, Ráth Mátyás városában: Győrött jelenik meg.

Így szélesedett ki az úttörő által tört mesgye s így torkollott az bele nemzeti kultúránk sugárútjába.

Egy feljegyzett párbeszéd szerint Ráth megjövendölte, hogy nagy hivatás vár az újságírás mesterségére.

Egyszer — mondja a történet — Ráth a győri Duna partján sétált és a futó vízre nézegetve tépelődött, gondolkodott, mikor egy paptársa megzavarta s megszólította:

— Mit szemlél tisztelendő kolléga?

— Futó vizet, tűnő habot és a nemzetek sorsáról elmélkedem. Mi is így merülünk fel és tűnünk el, miként hullám a folyóvízen. Talán még annyi nyomunk sem marad, mint annak a habnak ott, ni...

— És mire való mégis ennek a futó, enyésző időnek krónikáját nyomtatott újságban megörökíteni?

— Arra, hogy például szolgáljon a következőknek, ne-hogy ugyanazon hibába essenek, mint mi. Nagy hivatása leszen ennek a mesterségnek a messze jövőben, amikor majd jobban és többen fognak hinni benne!

— És úgy-e, mentől többen és jobban hisznek benne, annál jelesebb leszen az újságírás mestersége?

— Mindaddig — emelte fel hangját Ráth — míg *túlságosan* nem hisznek benne. Akkor megszűnik az olvasó önálló judiciuma és az ellenkező hibába esünk.

A pap elbúcsúzott, de feljegyezte a beszélgetést és megírta egyik vidéki barátjának. (Várady: Elmúlt időkből.)

Valóban nagy hivatása lett az újságírás mesterségének! De mindannyian emlékezünk még arra az időre is, amikor az emberek nálunk *túlságosan* hittek benne s beteljesedett rajtuk Ráth másik jövendőlése is.

Kísérjük ezek után tovább az úttörő életének még hátralévő szakaszán. A tudós, fiatal győri pap hamarosan túlnőtt a gyülekezet határain. Nagy tudományának és kiváló szónoki képességeinek híre gyorsan elterjedt. Perlaky Gábor püspök halála után az ő neve is a püspökjelöltek közé került; a választásnál azonban kisebbségben maradt. Ez a körülmény igen érzékenyen hatott lelkére. Gyülekezete világi vezetőségével is több ok miatt meghasonlott s ezért — három és félévi szolgálat után — lemondott állásáról. Visszavonultan, magántudósként élt szülővárosában. A pesti evangélikusok ez idő alatt első lelkészüknek akarták meghívni, de — mert egy győri vezető embertől kért felvilágosítás nem volt kedvező Ráthra, — a meghívás is elmaradt. A véleményadó ugyanis jeles tudósnak mondta őt, de hozzátette, hogy állhatatlan, változékony és némely dolgokban keménynyakú.

Visszavonultsága idején egy háromnyelvű szótár szerkesztésén dolgozott, de ez a vállalkozása sem járt szerencsével. Szótára a részvégtlenség s az érdeklődés hiánya miatt nem kerülhetett kiadásra, pedig Kazinczy szerint: *„Örökös kár, hogy ezen becses szándéka Ráthnak nem teljesedhetett.”* Ilyen körülmények között — könnyen megérthető, — hogy szívesen vállalta újra az időközben megüresedett lelkészi hivatalt, melyre hívei 1789-ben visszahívták. A pozsonyiak 1790-ben azzal tisztelték meg, hogy II. Lipót koronázásakor a hálaünnepre őt hívták meg vendégszónoknak; a győriek pedig a pesti zsinatra őt küldték ki képviselőjüknek, ahol határozott hangú, minden megalkuvást ellenző felszólalásai általános figyelmet keltettek. — A házaseletre elég későn, negyvenöt éves korában szánta el magát. Ekkor feleségül vette Sopronból a 22 éves Reischl Zsuzsanna Rozinát. A fiatalasszony fehér menyasszonyi fátyolából azonban nemsokára gyászos szemfedő lett. Alig 7 esztendő együttléte után a jó hitves váratlanul sírba hanyatlott. Ismét magára maradt Ráth. Ettőlfogva nagyon elcsende-

sedett a keménynyakú, harcias ember. Nem csoda, hiszen lelke most már egészen temetővé vált, melybe az emberekbe vetett bizalma és sok meg nem valósulhatott szándéka mellé, el kellett hantolnia családi boldogságát is. Ezután már nem bírhatta senki többé őt arra, hogy tudományos tárgyról a közönség számára valamit írjon. Szerencsésebb körülmények között minden bizonnyal nagyobb sugarú lett volt művelt, finom lelkének munkássága. Így azonban a Magyar Hirmondóban írt cikkein kívül csak kisebb magyar, német és latinnyelvű munkái maradtak ránk nyomtatásban.

1796-ban mégegyszer feléje fordult az érdeklődés. Gimnáziumi igazgatónak és teológiai tanárnak hívták Pozsonyba. E tisztségek elvállalására eleinte kedve is lett volna, de alaposabb megfontolás után belátta, hogy mégis bajos volna már az ő korában tanári hivatalt kezdeni. Bár erős testalkattal bírt, a hivatali munka, a sok harc s felesége elvesztésének fájdalma felőrölte erejét. Nyugalomra vágyott, de hívei kérésére tovább végezte lelkészi szolgálatát egészen *1810 február 5-én bekövetkezett haláláig*. — Elhunytáról Kis János püspök s költő e szavakkal értesítette Kazinczy Ferencet: „*Ráth, ez a sok jóval számtalan tsudálatosságot párosított tudós férjfiú is elhagyta ezt a holdalatti világot.*” — „*Sajnálva halálám — válaszolta Kazinczy Kis János levelére — Ráth halálának hírére. Áldott legyen emlékezete a jó hazafinak és világosság fiának!*” Kazinczy egyébként többször is magasztalva említi írásaiban őt. „*Pázmány és Szenczy Molnár Albert kora óta — úgymond — egy hazafi sem tett többet a magyar nyelv és kultúra gyarapítására, mint Ráth a Magyar Hirmondó által.*” Annyira becsülte, hogy egyik művének első lapját is az ő arcképével kívánta díszíteni. Ez a terv azonban — nem tudni mi okból — nem valósult meg. Mások is értékelték Ráth kiváló képességeit. Révai Miklós pl. az általa tervezett Akadémia tagjai közé jelölte. Halála után *Pozsony és Pécs* utcát jelölt meg nevével.

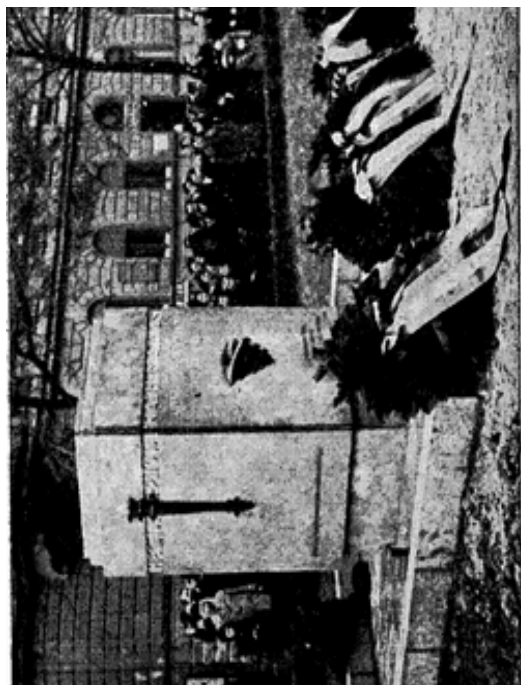


FIG. 1. Block of material used in the experiment.

Szülővárosában, *Győrött*, az ő munkás életének legfőbb állomáshelyén, hol testének porrészei is pihenőhelyet találtak, az *Evangelikus Ifjúsági Egyesület* 1937-ben emlékművet állított a magyar újságírás úttörőjének tiszteletére. Ott áll ez az emlékmű Ráth egykori lakásával szemben, a Budapest—Bécs-i út mellett elterülő téren, mely azóta szintén a Ráth Mátyás-tér nevet viseli. Egyszerű, szinte komor kőoszlop ez, melynek két oldalából forrás csörgedez, másik két oldalát pedig egy-egy — művészkéz alkotta — bronzfáklya díszíti, megkapó módon jelképezve Ráth Mátyás kemény egyéniségét, az első magyar újsággal meggyújtott világosságot és a forrásnak, a kezdetnek cseppekben is megmutatkozó áldásait. A kemény kő hirdeti a jó hazafinak és világosság fiának emlékezetét, a csobbanva aláhulló vízcseppek pedig dalolják az úttörők mélabús dalát:

„Mindennek kezdete
Lassú s eredete
Jár nehézség fontjával.”